

10. Sitarczyk M., Kary w środowisku rodzinnym, «Edukacja i Dialog», 1996, nr 1.
11. Śliwerski B., Pedagogika dziecka. Studium pajdocentryzmu, GWP, Gdańsk 2007.
12. Śliwerski B., Myśleć jak pedagog, GWP, Sopot 2010.
13. Wiatrowska L., Werbalne i obrazowe przyswajanie liter. Nauczanie dzieci z dysleksją i nie tylko..., Oficyna Wydawnicza ATUT, Wrocław 2012.
14. Wiatrowska L., Problemy edukacyjne dzieci-wychowanie z karą i nagrodą w tle, [w:] E. Bochno, I. Nowosad, M.J. Szymański (red.), Codzienność szkoły. Uczeń, Oficyna Wydawnicza «Impuls», Kraków 2014, s. 155.

Received November 14, 2016

Revised December 17, 2016

Accepted January 26, 2017

УДК 159.9.316.6

О.В. Ганкевич

o.hankevych@kubg.edu.ua

Ризики порушення якості подружнього життя

Hankevych O.V. The risks of marriage interruption / O.V. Hankevych // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 35. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2017. – P. 87–105.

O.V. Hankevych. The risks of marriage interruption. The risks being key points in the growth of marital dissatisfaction are considered in the article. The impact of negative factors and the factors that contribute to satisfaction of married life are analyzed. It is established the factors that at unfavorable conditions can lead to divorce are the following: a high level of conflict and aggression; low level of calmness and awareness for each other; poor distribution of roles in the family (which does not satisfy at least one of its members); lack of family traditions, romance in relationships and tightness in the sexual sphere.

The method of recursive analysis made it possible to establish that the joint leisure is influenced by the awareness of spouses' business and emotional aggression of a wife. The factor that contributes to the fact that a

husband considers himself as a head of the family is that a wife accepts and agrees with a gender role of a husband and performs the role of wife. In order a wife considers her husband as a head of the family it is necessary her to be satisfied with her financial situation, joint leisure and to demonstrate a low level of aggression. The husband's adaptability is affected by leisure, expressiveness. The wife's adaptability is influenced by the orientation of a husband on outdoor activities, assessment of control within the family.

Key words: negative effect, destabilization factor, satisfaction with marriage, conflicts in the area of awareness, common leisure satisfaction, traditions, awareness on business.

О.В. Ганкевич. Ризики порушення якості подружнього життя. Розглядаються ті ризики, які стають ключовими моментами при зростанні подружньої незадоволеності. Проаналізовано міру впливу негативних чинників та фактори, які сприяють підвищенню задоволеності подружнім життям. Встановлено, що фактори, які при несприятливих умовах можуть суттєво погіршити відносини в сім'ї: високий рівень конфліктності та агресії; низький рівень урівноваженості та поінформованості у справах один одного; незадовільний розподіл ролей в сім'ї (який не задовольняє хоча б одного з її членів); відсутність спільного відпочинку, традицій, романтичності в стосунках та низький рівень відвертості в сексуальній сфері.

Метод рекурсивного аналізу дав можливість встановити, що на проведення спільного дозвілля впливає поінформованість у справах між подружжям та емоційна агресія у дружини. Чинниками, які сприяють тому, що чоловік вважає себе головою родини, є те, що жінка сприймає та погоджується з гендерною роллю чоловіка та при цьому виконує роль дружини. Для того, щоб жінка вважала чоловіка головою родини, необхідно, щоб вона була задоволена матеріальним становищем і проведенням спільного дозвілля, а також демонструвала низький рівень агресії. На адаптованість у чоловіків впливають активний відпочинок, експресивність. На адаптованість у жінок суттєвий вплив мають орієнтація чоловіка на активний відпочинок, оцінка контролю в сім'ї.

Ключові слова: негативний вплив, дестабілізуючі фактори, задоволеність шлюбом, спільне дозвілля, рівень задоволеності, традиції, рівень урівноваженості, поінформованість у справах.

А.В. Ганкевич. Риски нарушения качества супружеской жизни. Рассмотрено те риски, которые становятся ключевыми при росте супружеской неудовлетворённости. Проанализированы степень влияния негативных факторов и описаны те из них, которые способствуют повышению удовлетворённости супружеской жизнью. Установлено, показатели, которые при неблагоприятных условиях могут существенно ухудшить отношения в семье: высокий уровень конфликтности и агрессии; низкий уровень сдержанности и осведомлённости в делах друг друга; неудовлетворительное распределение ролей в семье (не удовлетворяет хотя бы одного из её членов); отсутствие совместного отдыха,

традицій, романтичності в отношениях и низкий уровень открытости в сексуальной сфере.

Благодаря методу рекурсивного деления, доказано, что на проведение совместного досуга влияет осведомлённость в делах между супругами и эмоциональная агрессия у жены. Факторами, способствующими тому, что муж считает себя главой семьи, является то, что женщина воспринимает и соглашается с гендерной ролью мужчины и при этом выполняет роль жены. Для того, чтобы женщина считала мужа главой семьи, необходимо, чтобы она была довольна материальным положением и проведением совместного досуга, а также демонстрировала низкий уровень агрессии. На адаптацию у мужчин влияют активный отдых, экспрессивность. На адаптацию у женщин существенное влияние оказывают ориентация человека на активный отдых, оценка контроля в семье.

Ключевые слова: негативное влияние, дестабилизирующие факторы, удовлетворённость браком, конфликтность в сфере осведомленности, совместный досуг, уровень удовлетворённости, традиции, уровень сдержанности, осведомлённость в делах.

Постановка проблеми. Сім'я – організм, який піддається впливу з різних сторін. Часто один незначний фактор може дестабілізувати сімейну систему та навіть стати каталізатором її розпаду. Для попередження розлучень дуже важливо проаналізувати, що саме стає тими факторами.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням сімейних проблем, факторів, що впливають на подружню взаємодію, займалися багато видатних вчених. Сімейні проблеми пов'язують із порушеннями рольової взаємодії (І. В. Гребенніков, С. В. Ковальов, М. М. Обозов [3, 5]) та сумісності (Д. Майєрс, В. А. Семиченко[4]), низьким рівнем задоволеності інтимними стосунками (С. Т. Агарков, Г. С. Васильченко, О. С. Кочарян, В. В. Кришталь [1]), комунікативною некомпетентністю (О. О. Карабанова, І. А. Семьонкіна [4]), розбіжностями в морально-ціннісній сфері (Г. М. Андреева, В. Білські, А. М. Єлізаров, В. О. Сисенко, Ш. Шварц [1, 8]), відсутністю спільного дозвілля (О. Е. Зуськова, В. П. Левкович, В. В. Сатір, Дж. Уайнхолд [7, 8]). Увага зазначених вище дослідників не була зосереджена на прогностуванні та пошук комбінацій, за якими умовами відбудеться негативний вплив на подружжя. Аспект новизни даної статті полягає у спробі дати прогностичний аналіз якості подружнього життя та представити потенційні можливості передбачення ризиків порушення якості життя подружньої пари.

Мета статті. Стаття присвячена виокремленню тих факторів, які впливають на перебіг подружнього життя, на задоволеність їх комунікацією та шлюбом в цілому. Головною метою статті є

пошук та узагальнення саме тих факторів, які здійснюють негативний вплив на життя подружжя; визначення кризових станів, які при несприятливих умовах можуть перерости в подружні сварки, дезадаптацію та навіть розлучення.

Методи та методики. У роботі було використано комплекс методів, які відповідають завданням дослідження: методика опитувальник «Шкала сімейної адаптації та згуртованості» Д. Олсона, опитувальник «Задоволеності шлюбом» Г. П. Бутенко, Т. Л. Романова, В. В. Століна; «Шкала сімейного оточення» Р. Х. Муса (в адаптації С. Ю. Купріянова); опитувальник «Міжособистісний сімейний конфлікт» О. Е. Зуськова, В. П. Левкович; п'ятифакторний особистісний опитувальник П. Коста, Р. МакКрає; тест агресивності Л. Г. Почебут. Нами було досліджено 210 подружніх пар різних регіонів України та різного віку тривалості шлюбу. За допомогою методу статистичної обробки даних «дерева рекурсивного ділення» було виокремлено наступні ознаки, які суттєво впливають на якість подружнього життя та на бажання подружжя залишатися у шлюбі.

Виклад основного матеріалу. Нами було встановлено, що чинниками подружньої дезадаптації можуть бути: відсутність щасливих спільних моментів, проведення спільного дозвілля; незадовільний розподіл ролей; незадовільний та високий рівні матеріального добробуту, незадовільний побутовий стан; зниження рівня спілкування після конфліктів; низький рівень задоволеності шлюбом, інтимними стосунками; відмінність у рівнях освіти; високий рівень агресивності (хоча б в одного з подружжя); конфліктність у сферах пізнання, поінформованості; неготовність до народження дітей; особистісні риси характеру (домінування, відстороненість, нездатність до співробітництва, невміння контролювати себе, бездіяльність, безвідповідальність, допитливість). Розглянемо деякі з перерахованих факторів детальніше. Прослідкуємо, за якою логікою в сім'ї стосунки зазнають погіршення (рис. 1).

Отже, на рис.1 чітко прослідковується така закономірність: якщо чоловік вказує, що задоволений шлюбом менше, ніж на 33 % від максимального балу за Опитувальником задоволеності шлюбом Г. П. Бутенко, Т. Л. Романова і В. В. Століна, то з вірогідністю у 80 % можна припустити погіршення стосунків у родині. За умов задоволеності шлюбом чоловіка, низьких значень показника конфліктності у дружини, її високої самооцінки власної врівноваженості можна на 100 % впевнено стверджувати, що члени подружньої пари оцінюють увесь період подружнього життя як щасливий.

З численних показників, з якими пов'язано те, як сім'я проводить дозвілля, дійсно значущими виявилися лише два (рис. 2): конфліктність сфери поінформованості у дружини та вираженість у неї показника емоційної агресії. Якщо дружина чекає від чоловіка більше інформації та не отримує її, то можна зі 100 % впевненістю стверджувати, що подружжя проводить дозвілля окремо одне від одного. Вірогідно, даний факт розкриває небажання чоловіка ділитися правдою про те, чому він проводить дозвілля окремо від дружини. Якщо сфера поінформованості дружини не є конфліктною, та за умови, що емоційна агресія дружини низька, то маємо 93 % вірогідності спільного дозвілля. Якщо конфліктність поінформованості низька, але дружина виявляє емоційну агресію, то вірогідність спільного дозвілля складає лише 54 %.

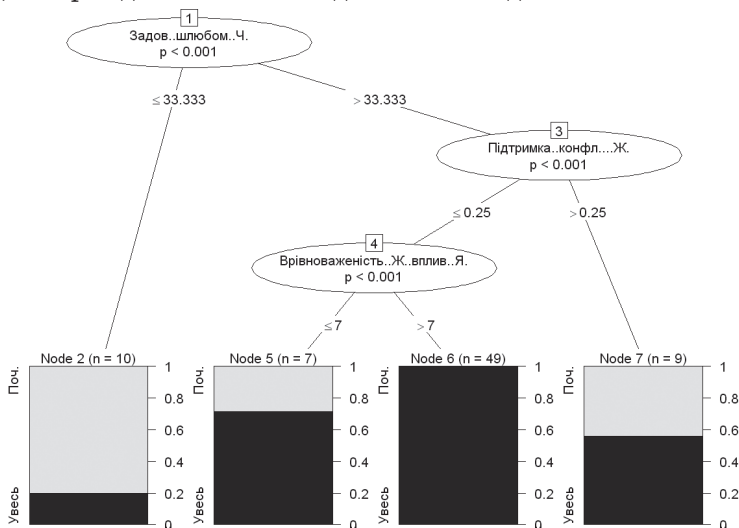

Рис. 1. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак погіршення стосунків у сім'ї

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки; Поч. Щасливий тільки початок подружнього життя; Увесь – щасливий весь проміжок подружнього життя.

Проаналізуємо психологічні ознаки ігнорування партнера після конфліктів (рис. 3). Головним чинником відносин при конфліктних ситуаціях жінки є її оцінка впливу власної врівноваженості на стосунки в сім'ї. Якщо ця оцінка більша за 5,9 (за 10-ти бальною шкалою), то маємо 93 % вірогідності продовження спілкування після конфлікту. Якщо оцінка менша або дорівнює 5,9, то маємо 71 % вірогідності відмови від спілкування після конфлікту.

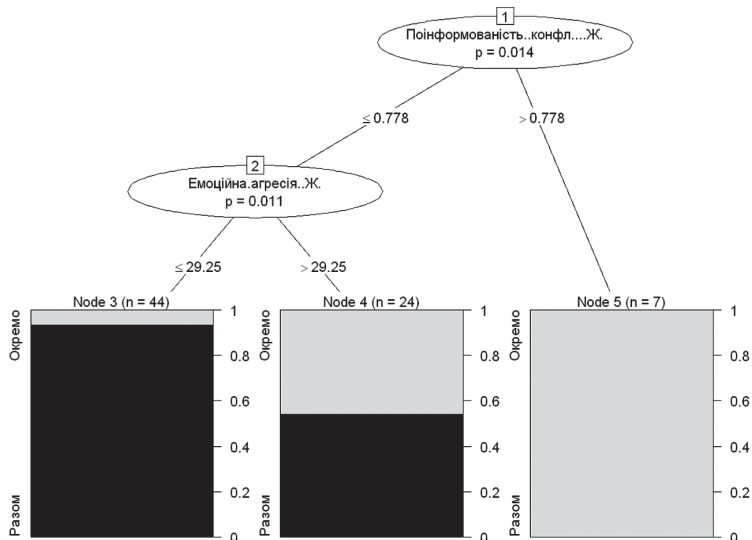

Рис. 2. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак переваги сумісного чи окремого дозвілля сім'ї

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки; Разом – проведення вільного часу разом; Окремо – проведення вільного часу окремо.

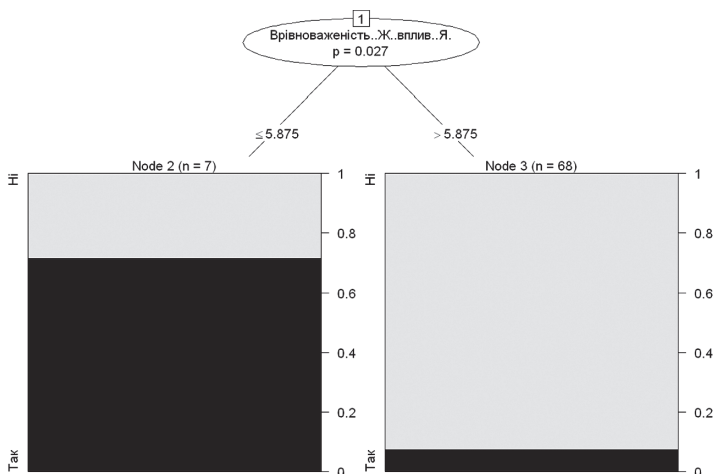

Рис. 3. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак ігнорування партнера після конфлікту

Примітка: Ж – жінки.

Простежимо, за якою логікою чоловік може визначати або вважати себе головним у сім'ї (рис. 4). Найбільшу вірогідність головування чоловіка, на його власну думку (78 %), дає таке поєднання чинників: жінка не конфліктує в питанні щодо сприйняття гендерної ролі чоловіка, але чоловік очікує кращого виконання подружньої ролі дружиною. Якщо в дружини наявний конфлікт сприйняття гендерної ролі чоловіка, то маємо найбільшу вірогідність того, що чоловік визнає головування дружини з вірогідністю в 37 %. Якщо жінка не має конфлікту в оцінці гендерних ролей чоловіка, а чоловік не має конфлікту у сфері подружніх ролей, то найбільш вірогідним є сумісне головування (за оцінкою чоловіка). Порушити це може лише така умова: жінка не конфліктує в питанні щодо оцінки гендерних ролей чоловіка, чоловік не має конфлікту у сфері подружніх ролей, пластичність поведінки чоловіка вища середнього, конфліктність жінки не заважає родині, жінка націлена на пошук нових вражень. За перелічених умов вірогідність головування чоловіка (за його оцінкою) може скласти 59 %.

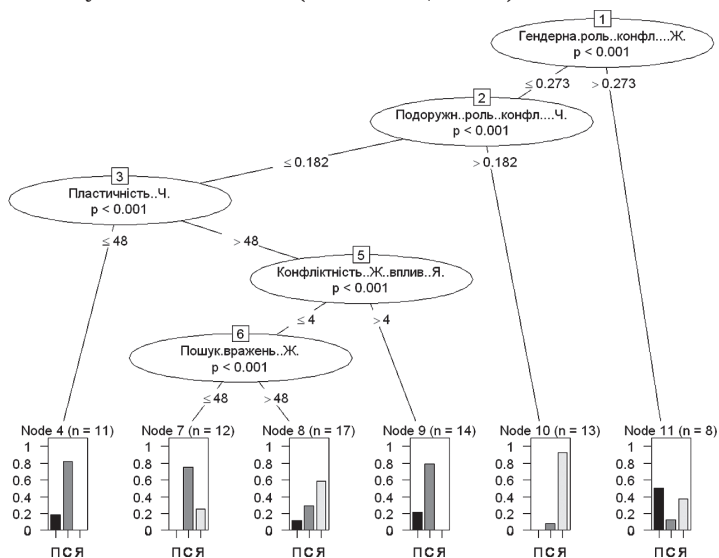

Рис. 4. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак головування чоловіка в сім'ї

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

Проаналізувавши представлений рис. 4, можна стверджувати, що чинниками, які сприяють тому, що чоловік вважає себе головою родини, є те, що жінка сприймає та погоджується

з гендерною роллю чоловіка та при цьому виконує роль дружини. Чинниками спільного головування в родині є визнання гендерних ролей чоловіка дружиною та відсутність конфліктності в чоловіка у сфері подружніх ролей.

Простежимо, за якою логікою дружина може себе визначати, або вважати головною в сім'ї (рис. 5). На жаль, серед досліджуваних пар не виявлено таких психологічних умов, які дозволяють жінці визначати, або вважати себе головою родини. Але можна досить точно встановити, за яких умов жінка визнає головою чоловіка (85 %): незначний конфлікт у матеріальній сфері та сфері дозвілля в жінки, фізична агресія в межах норми.

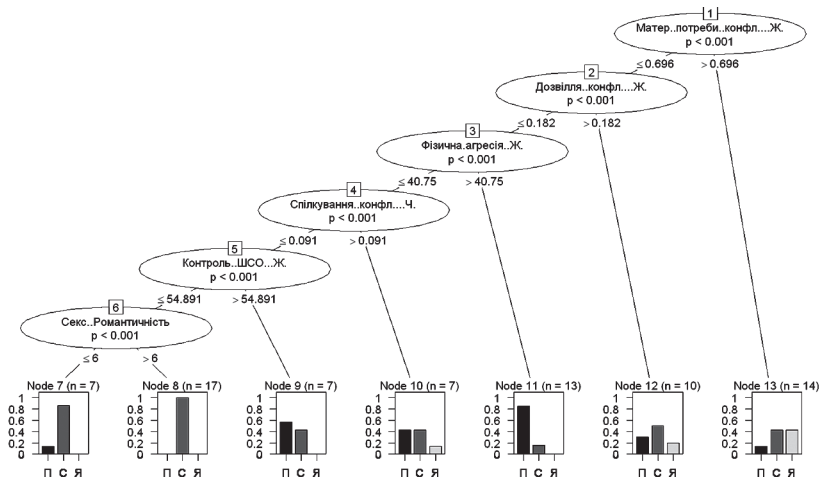

Рис. 5. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак головування жінки в сім'ї

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки; ШСО – шкала сімейного оточення.

Отже, для того, щоб жінка вважала чоловіка головою родини, необхідно, щоб вона була задоволена матеріальним становищем і проведенням спільного дозвілля, а також демонструвала низький рівень агресії.

Розглянемо дерево рекурсивного ділення для оцінки адаптованості сім'ї чоловіками (рис. 6). Умовою низької адаптованості сім'ї в оцінці чоловіка (87 %) є низька оцінка орієнтації родини на активний відпочинок з боку жінки. Якщо зазначена оцінка жінки середня або вища, то вирішальним чинником є оцінка чоловіком експресивності в родині. Значення, нижчі або рівні 53,8 Т-балам, свідчать про 71 % вірогідності низької адаптованості сім'ї в оцінці

чоловіка. При високих значеннях оцінки експресивності родини чоловіком вірогідність низької адаптованості складає 7 % .

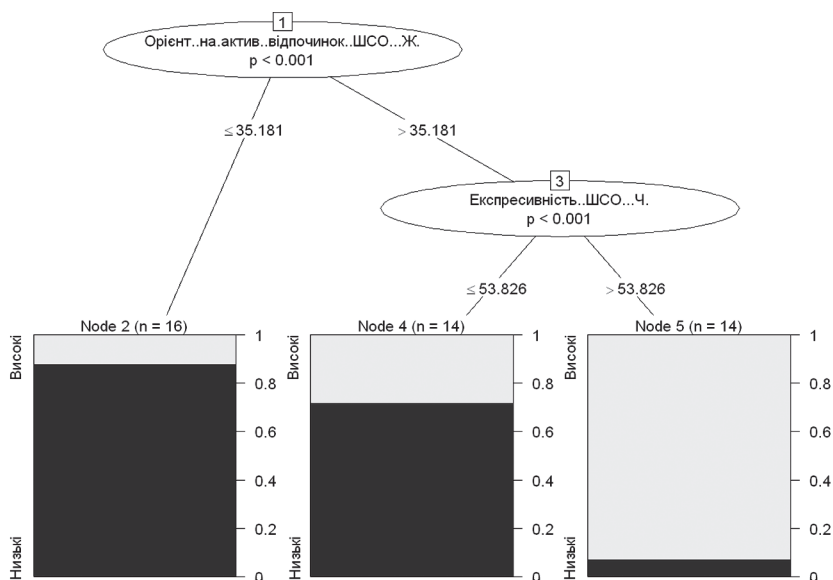

Рис. 6. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак дезадаптованості сім'ї з точки зору чоловіка

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки; ШСО – шкала сімейного оточення.

Розглянемо дерево рекурсивного ділення для оцінки адаптованості сім'ї жінками (рис. 7). Головним критерієм високої оцінки жінкою адаптованості сім'ї є середня та вища середньої оцінка чоловіком орієнтації родини на активний відпочинок, вірогідність високої адаптивності складає при цьому 92 % . Якщо зазначена оцінка чоловіка нижча середньої, то вирішальним є чинник оцінки дружиною контролю в родині: контроль нижче середнього дає вірогідність високої адаптованості у 52 % , вищий середнього – 90 % вірогідність низької адаптованості.

Отже, чим вищі показники адаптованості сім'ї, тим вищий рівень її згуртованості. В адаптованих родин жінки більше довіряють своїм чоловікам, також підвищує рівень адаптованості активний відпочинок, товарицькість партнера. Суттєво знизити рівень адаптованості може високий рівень конфліктності у сфері підтримки та сфері спілкування.

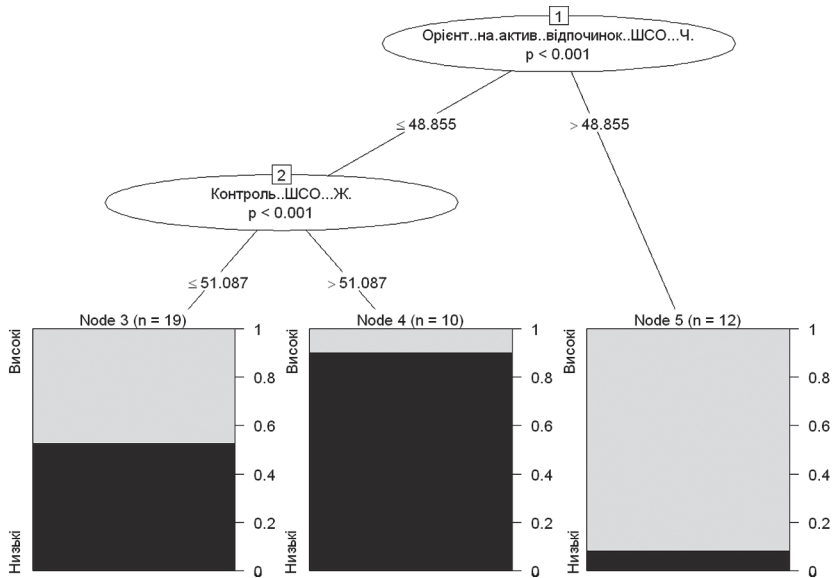

Рис. 7. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак дезадаптованості сім'ї з точки зору дружини

Примітка: ШСО – шкала сімейного оточення, Ч – чоловіки, Ж – жінки.

Далі розглянемо дерево рекурсивного ділення для прогнозу задоволеності шлюбом у чоловіків (рис. 8). З усіх чисельних кореляцій задоволеності шлюбом чоловіків найважливішими виявилися тільки два. Якщо рівень експресивності чоловіка нижчий або дорівнює 49 Т-балів, вірогідність того, що буде незадоволений шлюбом, складає 94 %. Якщо рівень експресивності чоловіка вищий за 49 Т-балів та його емоційна агресія більша за 37,5 %, то вірогідність того, що він буде незадоволений шлюбом складає 75 %. Якщо рівень експресивності чоловіка вищий за 49 Т-балів, але емоційна агресія дружини менша або дорівнює 37,5 %, то вірогідність його задоволеності шлюбом складає 94 %.

Далі розглянемо чинники задоволеності шлюбом у дружини (рис. 9).

Рівень емоційної агресії чоловіка, більший за 39,25 %, є головним чинником, що спричиняє низьку задоволеність шлюбом дружини в 100 % випадків. Якщо рівень емоційної агресії чоловіка нижчий або дорівнює 39,25 %, але романтичність

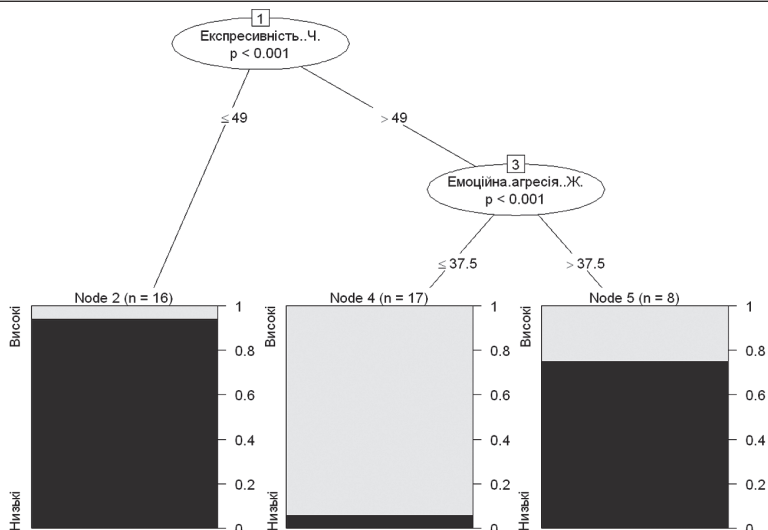

Рис. 8. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак задоволеності шлюбом у чоловіків

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

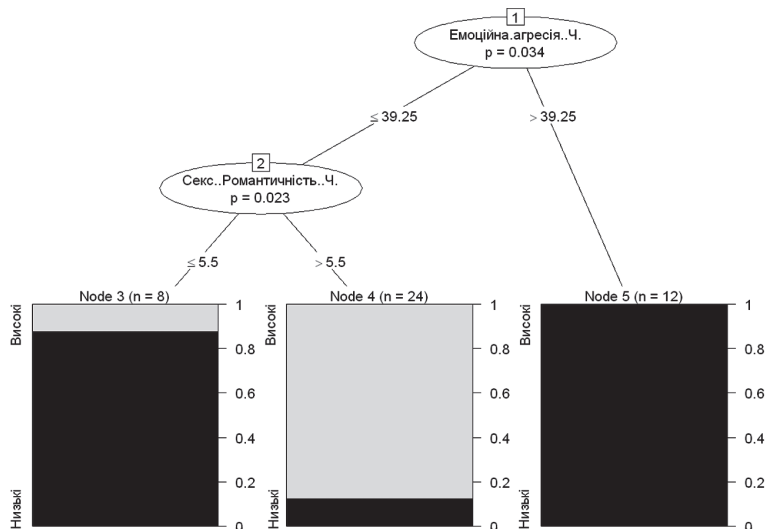

Рис. 9. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак задоволеності шлюбом у жінок

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

сексуальних стосунків нижча або дорівнює 5,5 балів, то маємо вірогідність незадоволеності дружини шлюбом у 87 %; при цьому, якщо романтичність чоловіка більша за 5,5 балів, то вірогідність задоволеності шлюбом дружини складає 87,5 %.

Розглянемо дерево рекурсивного ділення для оцінки конфліктності сім'ї чоловіком (рис. 10).

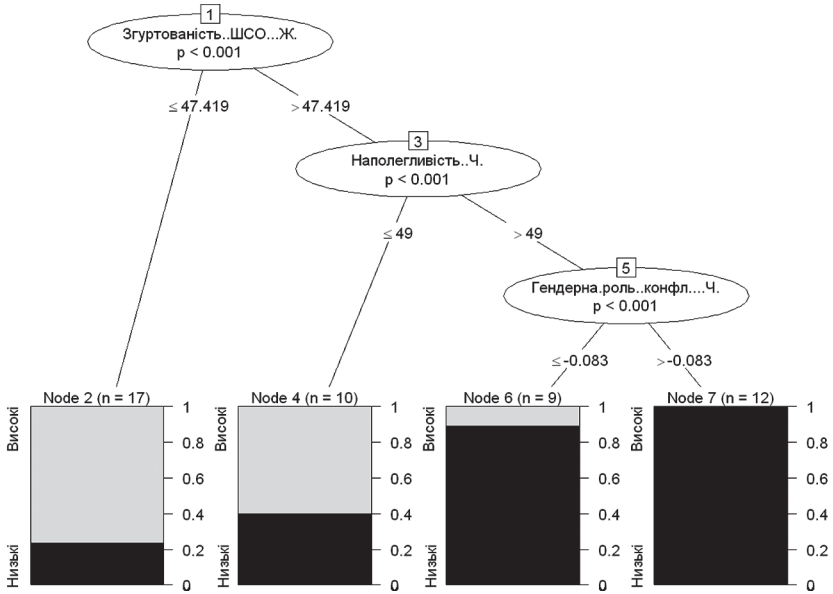

Рис. 10. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак високої конфліктності сім'ї в оцінці чоловіка

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

Можна зазначити, що оцінка дружиною згуртованості родини є вирішальним критерієм. Якщо вона нижча або дорівнює 47,4 Т-балів, то вірогідність високої конфліктності за оцінкою чоловіка складає 76 %. Якщо згуртованість за оцінкою жінки складає більше 47,4 Т-балів, а наполегливість чоловіка менша або дорівнює 49 Т-балам, то вірогідність вираженої конфліктності за оцінкою чоловіка складає 60 %. Якщо наполегливість чоловіка вища за 49 Т-балів, то маємо переважно низьку конфліктність: при конфліктності сфери гендерної ролі чоловіка, що менша за -0,083, вірогідність високої конфліктності за оцінкою чоловіка складає 11 %, якщо значення конфліктності цієї сфе-

ри наближується до нуля (урівноважені очікування), то маємо 100 % низької вірогідності вираженої конфліктності родини за оцінкою чоловіка.

На підвищення рівня конфліктності в родині суттєво впливає низький рівень згуртованості, низький рівень наполегливості в характері чоловіка.

Розглянемо дерево рекурсивного ділення для оцінки конфліктності сім'ї жінкою (рис. 11).

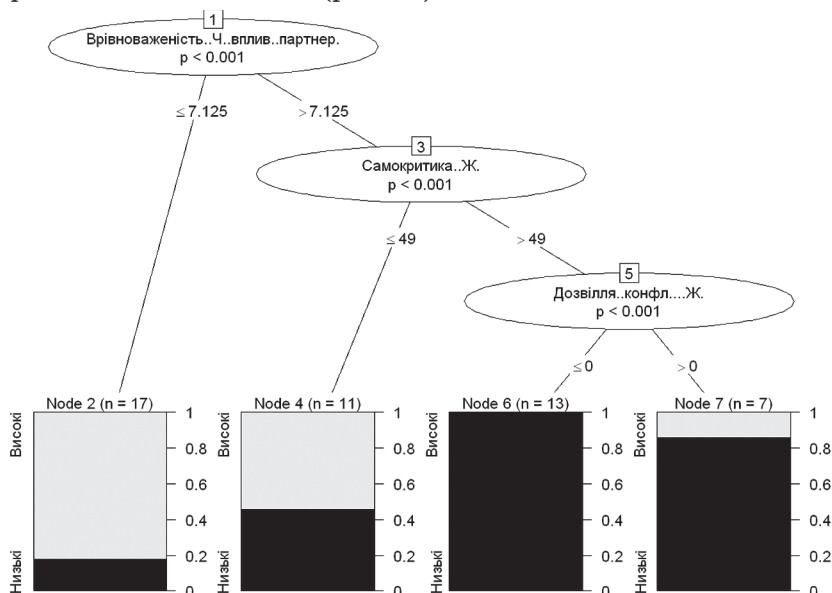

Рис. 11. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак високої конфліктності сім'ї в оцінці дружиною

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

Можна констатувати: якщо чоловік вважає, що врівноваженість дружини відіграє невелику роль у житті родини, то слід очікувати 82 % вірогідності високої оцінки дружиною конфліктності родини. Якщо чоловік визнає важливість урівноваженості дружини, але самокритика дружини складає менше 49 %, то слід очікувати 54 % вірогідності високої оцінки дружиною конфліктності родини. Якщо значення самокритики більше 49 %, слід очікувати низьких оцінок дружини щодо конфліктності родини: якщо сфера дозвілля для дружини є кращою, ніж вона очікує, то маємо 100 % вірогідності низької оцінки конфліктності,

якщо сфера дозвілля має хоч якийсь перевищення очікувань над реальністю, то, враховуючи усі попередні умови, вірогідність високої оцінки конфліктності складає всього 14 %.

Отже, на конфліктність у сім'ї впливають урівноваженість дружини, наявність самокритики, сфера дозвілля. Чим більше пара проводить часу разом, чим більше дружина може контролювати себе, та чим більше вона схильна до самокритики, тим нижчий в неї рівень конфліктності.

Розглянемо дерево рекурсивного ділення для цього показника (рис. 12).

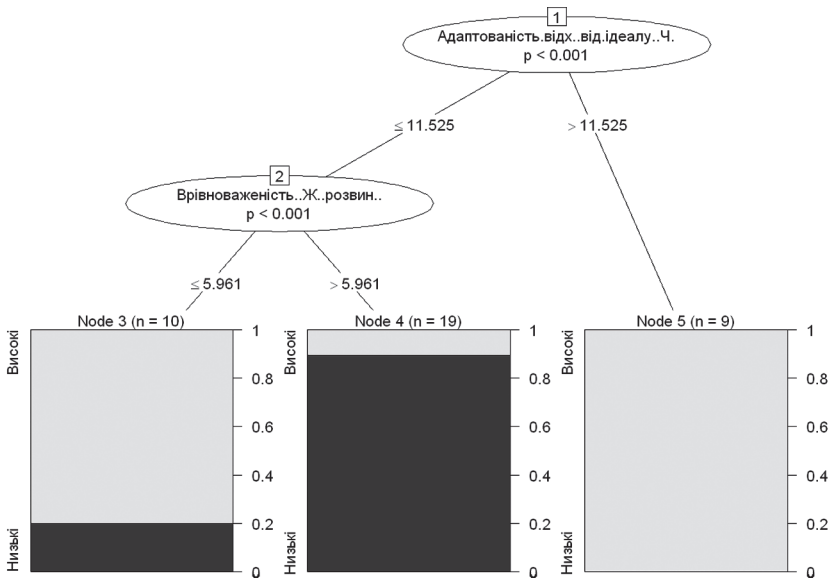

Рис. 12. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак протиріч у сексуальних установах

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

Якщо в чоловіка оцінка адаптованості родини значно відрізняється від бажаної, то маємо майже 100 % вірогідності протиріч у сексуальній сфері. Якщо це відхилення незначне, а жінка вказує, що в неї розвилася врівноваженість за час подружнього життя, то вірогідність протиріч у сексуальній сфері складає лише 10 %. Але навіть через низьке відхилення від ідеалу оцінки чоловіками адаптованості родини, якщо дружина не розвинула в собі врівноваженість, то вірогідність протиріч у сексуальних стосунках складає 80 %.

Розглянемо дерево рекурсивного ділення для конфліктного сприйняття дружини чоловіками (рис. 13).

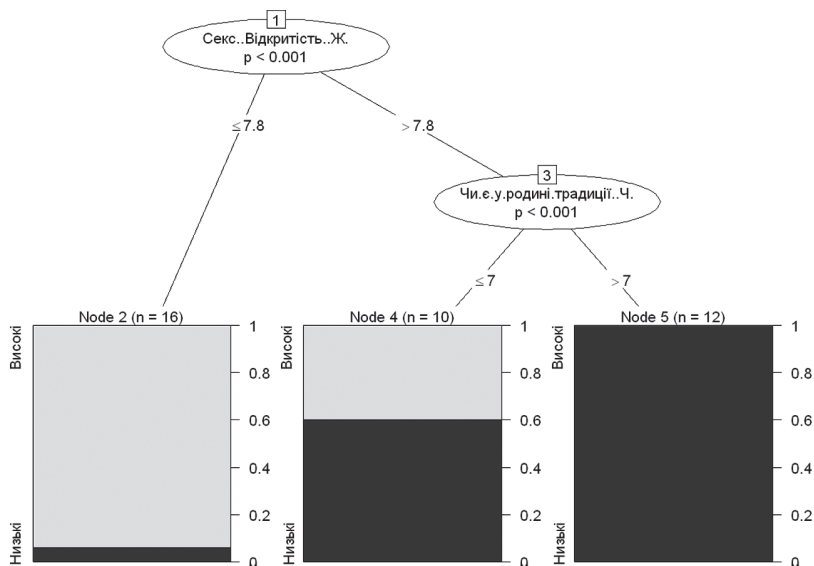

Рис. 13. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак конфліктного сприйняття дружини чоловіком

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

Установка на відвертість у сексуальних стосунках жінок є найважливішим чинником задоволеності чоловіка своєю дружиною. Якщо відвертість жінки низька, то вірогідність того, що чоловік буде її конфліктно сприймати, становить 94 %. Якщо відвертість жінки в сексуальних стосунках є високою, то вирішальним чинником є наявність у родині традицій: якщо сила традицій оцінюється чоловіком високо, то маємо 100 % вірогідності неконфліктного та зваженого сприйняття ним дружини. Якщо оцінка сили традицій чоловіком є низькою (у даному випадку це менше 7 балів за 10-тибальною шкалою), то маємо 40 % вірогідності конфліктного сприйняття чоловіком своєї дружини.

Отже, чоловіки більше задоволені своєю дружиною, коли вона має установку на відвертість у сексуальній сфері. Також вирішальну роль відіграє наявність традицій в сім'ї.

Розглянемо дерево рекурсивного ділення для конфліктного сприйняття партнера жінками (рис. 14).

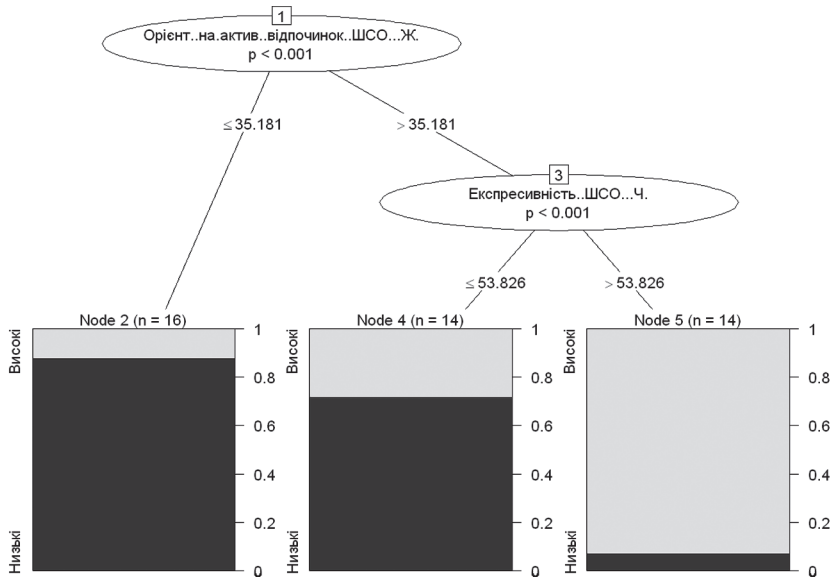

Рис. 14. Рекурсивне дерево для селекції найбільш важливих психологічних ознак конфліктного сприйняття чоловіка дружиною

Примітка: Ч – чоловіки; Ж – жінки.

Висока впевненість чоловіка, що його врівноваженість впливає на стосунки в родині, спричиняє 100 % низьку конфліктність сприйняття дружиною свого чоловіка. Зменшення зазначеної впевненості вмикає чинник пластичності поведінки чоловіка. Якщо пластичність поведінки є високою, то в дружини формується конфліктне сприйняття чоловіка (89 %). Якщо пластичність поведінки чоловіка менша або дорівнює 49 Т-балам, то слід очікувати конфліктного сприйняття дружиною чоловіка в 37 % випадків. Можна стверджувати, що рівень конфліктного сприйняття дружиною свого чоловіка знижує високий рівень його впевненості та низький рівень пластичності.

Висновки. Аналіз отриманих даних дає підстави зробити узагальнення про те, що чинниками, які при несприятливих умовах можуть суттєво погіршити відносини в сім'ї є: високий рівень конфліктності та агресії; низький рівень урівноваженості та поінформованості у справах один одного; незадовільний розподіл ролей в сім'ї (який не задовольняє хоча б одного з її членів); відсутність спільного відпочинку, традицій, романтич-

ності в стосунках та низький рівень відвертості в сексуальній сфері.

Перераховані вище аспекти міцно взаємопов'язані один з одним. На проведення спільного дозвілля впливає поінформованість у справах між подружжям та емоційна агресія у дружини. Чим більше пара проводить разом часу, тим більше вони діляться інформацією одне з одним та тим нижчий рівень емоційної агресії спостерігається в жінок. І навпаки, чим більше дружина виявляє агресивності і чим більше інформації шлюбні партнери приховують одне від одного, тим більше знижується їхнє бажання проводити час разом. Чинниками, які сприяють тому, що чоловік вважає себе головою родини, є те, що жінка сприймає та погоджується з гендерною роллю чоловіка та при цьому виконує роль дружини. Чинниками спільного головування в родині є визнання гендерних ролей чоловіка дружиною та відсутність конфліктності в чоловіка у сфері подружніх ролей. Для того, щоб жінка вважала чоловіка головою родини, необхідно, щоб вона була задоволена матеріальним становищем і проведенням спільного дозвілля, а також демонструвала низький рівень агресії. На адаптованість у чоловіків впливають активний відпочинок, експресивність. Пари, які проводять час разом та в яких чоловік проявляє експресивність, більш адаптовані, ніж ті, які проводять вільний час окремо. На адаптованість у жінок суттєво впливають орієнтація чоловіка на активний відпочинок, оцінка контролю в сім'ї. У чоловіків знижує рівень задоволеності шлюбом власна експресивність та емоційна агресія дружини. У дружини знижує рівень задоволеності шлюбом емоційна агресія чоловіка та відсутність романтичності в сексуальних стосунках. А в свою чергу, знизити рівень конфліктності, на думку чоловіків, може спрямованість на згуртування сім'ї, високий рівень наполегливості чоловіків та низький рівень конфліктності у сфері гендерних ролей в чоловіків. Отже, на конфліктність у сім'ї впливають урівноваженість дружини, наявність самокритики, сфера дозвілля. Чим більше пара проводить часу разом, чим більше дружина може контролювати себе та чим більше вона схильна до самокритики, тим нижчий в неї рівень конфліктності. Стосовно сексуальної сфери, то підвищує рівень задоволеності в сексуальній сфері співпадіння реальних та ідеальних уявлень про адаптацію сім'ї та переважання такої риси характеру жінки, як урівноваженість. Чоловіки більше задоволені своєю дружиною, коли вона має установку на відвертість у сексуальній сфері. Отже, можна зробити висновки, що загальну атмосферу в сім'ї

створюють жінки. Сімейний клімат залежить від рівня врівноваженості жінки, її вміння контролювати себе.

Подальшого аналізу потребують більш детальний аналіз факторів, які призводять до погіршення подружнього життя з урахуванням віку сім'ї.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. В. Психология семьи: учебное пособие. Стандарт третьего поколения / Т. В. Андреева. [3-е изд.]. – СПб. : Питер, 2014. – 336 с.
2. Калмыкова Е. С. Психологические проблемы первых лет супружеской жизни / Е. С. Калмыкова // Вопросы психологии. – 1983. – № 3. – С. 83–89.
3. Карабанова О. А. Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: учеб. пособие / О. А. Карабанова. – М. : Гардарики, 2008. – 320 с.
4. Куницына В. Н. Межличностное общение учеб. для вузов / В. Н. Куницына, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
5. Основы психологии семьи и семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под общ. ред. Н. Н. Посысоева. – М. : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. – 328 с.
6. Психология семейных отношений: психология семейных отношений [учебное пособие по психологическому консультированию. Для факультетов: психологических, медицинских и социальной работы] / ред. Д. Я. Райгородский. – Самара: издательство Дом БАХРАХ-М, 2008. – 736 с.
7. Сатир В. Психотерапия семьи / В. Сатир. – СПб. : «Речь», 2000. – 78 с.
8. Сысенко В. А. Супружеские конфликты / В. А. Сысенко. – М. : Мысль, 2006. – 235 с.
9. Шнейдер Л. Б. Сімейна психологія: Навчальний посібник для ВУЗів / Л. Б. Шнейдер. – М. : Академічний проект, 2008. – 736 с.
10. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. В. Юстицкис. – [4-е изд.]. – СПб. : Питер, 2009. – 672 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Andreeva T. V. Psihologiya semi: uchebnoe posobie. Standart tretego pokoleniya / T. V. Andreeva. [3-е изд.]. – SPB. : Piter, 2014. – 336 s.

2. Kalmyikova E. S. Psihologicheskie problemy pervyih let supruzheskoy zhizni / E. S. Kalmyikova // Voprosy psihologii. – 1983. – # 3. – С. 83–89.
3. Karabanova O. A. Psihologiya semeynyih otnosheniy osnovyi semeynogo konsultirovaniya: ucheb. posobie / O. A. Karabanova. – M. : Gardariki, 2008. – 320 s.
4. Kunitsyina V. N. Mezhlichnostnoe obschenie ucheb. dlya vuzov / V. N. Kunitsyina, N. V. Kazarinova, V. M. Pogolsha. – CPb. : Piter, 2001. – 544 s.
5. Osnovyi psihologii semi i semeynogo konsultirovaniya: Ucheb. posobie dlya stud. vyissh. ucheb. zavedeniy / Pod obsch. red. N.N. Posyisoeva. – M. : Izd-vo VLADOS-PRESS, 2004. – 328 s.
6. Psihologiya semeynyih otnosheniy: psihologiya semeynyih otnosheniy [uchebnoe posobie po psihologicheskomu konsultirovaniyu. Dlya fakultetov: psihologicheskikh, meditsinskih i sotsialnoy raboty] / red. D. Ya. Raygorodskiy. – Samara : izdatelstvo Dom BAHRAH-M, 2008. – 736 s.
7. Satir V. Psihoterapiya semi / V. Satir. – SPb. : «Rech», 2000. – 78 s.
8. Syisenko V. A. Supruzheskie konflikty / V. A. Syisenko. – M. : Myisl, 2006. – 235 s.
9. Shneyder L. B. Simeyna psihologiya: Navchalniy posibnik dlya VUZIV / L. B. Shneyder. – M. : Akademichniy proekt, 2008. – 736 s.
10. Eydemiller E. G. Psihologiya i psihoterapiya semi / E. G. Eydemiller, V. V. Yustitskis. – [4-e izd.]. – SPb. : Piter, 2009. – 672 s.

Received November 14, 2016

Revised December 17, 2016

Accepted January 15, 2017